

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут мистецтв
Кафедра естрадної музики
УДК

кваліфікаційна робота

на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти на тему:

ОСОБЛИВОСТІ

РОЗВИТКУ УЧНЯ-ПІАНІСТА НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ НАВЧАННЯ

Виконала:
здобувач IV курсу
спеціалізації "Фортепіано"
Заєць Марина Костянтинівна

Науковий керівник
кандидат педагогічних наук,
доцент **Цюлюпа Н. Л.**

Рівне-2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
------------	---

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ УЧНЯ-ПІАНІСТА НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ НАВЧАННЯ

1.1. Поняття та визначення ключових термінів.....	7
---	---

1.2. Психофізіологічні аспекти розвитку музичних здібностей.....	9
--	---

1.3. Особливості розвитку музичних здібностей на початковому етапі навчання	12
---	----

ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ.....	20
----------------------------------	----

РОЗДІЛ II. МЕТОДОЛОГІЯ РОЗВИТКУ УЧНЯ-ПІАНІСТА НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ НАВЧАННЯ

2.1. Педагогічні техніки та методи формування навичок гри на фортепіано у молодшому віці.....	22
---	----

2.2. Виховання техніки.....	25
-----------------------------	----

2.3. Принципи роботи над музичними творами.....	28
---	----

ВИСНОВКИ	ДО	ДРУГОГО
РОЗДІЛУ		33
ВИСНОВКИ.		35
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ		39

ВСТУП

Актуальність теми. Розвиток учня-піаніста на початковому етапі навчання є актуальною проблемою у сучасному світі, де музична освіта виявляється як важливий компонент розвитку особистості. Початковий етап навчання визначає не лише музичні здібності майбутнього музиканта, але й загальний розвиток особистості, креативне мислення, самовираження та соціальну адаптацію.

Зростаюча зацікавленість батьків у розвитку музичних здібностей своїх дітей, а також поширення доступу до музичної освіти у різних країнах світу роблять цю тему дослідження особливо актуальною. Для багатьох дітей початковий етап навчання музики, зокрема гри на фортепіано, визначає їхнє ставлення до музики загалом. Інтенсивність та якість музичної освіти на цьому етапі можуть суттєво вплинути на подальше захоплення музикою та навіть вибір професійного шляху.

Дослідження розвитку учня-піаніста на початковому етапі навчання є ключовим для визначення оптимальних стратегій навчання та підходів, які забезпечують ефективне формування музичних навичок. Розуміння психофізіологічних особливостей розвитку дітей у цьому віці, а також використання педагогічних методів, спрямованих на стимулювання музичних здібностей, може забезпечити успішнішу адаптацію учнів до процесу навчання та сприяти їхньому розвитку як творчих особистостей.

Зазначена проблематика набуває ще більшого значення в контексті сучасного швидкоплинного світу, де діти зазнають великого потоку інформації та впливу різноманітних медіа. У таких умовах, навчання музики може відігравати важливу роль у розвитку уваги, концентрації, творчих та аналітичних навичок учнів.

Більшість існуючих педагогічних програм та методик спрямовані на розвиток технічних вмінь та знань, проте розвиток музичної чутливості, емоційної

інтелігентності та власної музичної ідентичності є не менш важливими аспектами, які потребують уваги.

Дослідження особливостей розвитку учня-піаніста на початковому етапі навчання може пролити світло на такі аспекти, як вплив раннього музичного навчання на когнітивний та емоційний розвиток дитини, ефективність різних підходів до викладання та навчання музики, а також визначити фактори, що сприяють або перешкоджають успішному засвоєнню музичних знань та навичок.

Таким чином, дослідження цієї теми має велике значення як для практичних цілей, спрямованих на покращення методів навчання гри на фортепіано на початковому етапі, так і для розвитку теоретичного базису в галузі музичної педагогіки та психології.

Зв'язок роботи з науковими планами. Тема бакалаврської кваліфікаційної роботи пов'язана з проблемою удосконалення фахової підготовки майбутніх педагогів-музикантів та удосконаленням знань з методики навчання гри на фортепіано. Бакалаврське дослідження входить до плану науково-дослідної роботи кафедри естрадної музики Рівненського державного гуманітарного університету і складає частину наукового напрямку “Естрадне мистецтво на теренах України: історія розвитку та перспективи”. Тему наукової роботи затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету.

Матеріали дослідження - історична, культурологічна, психолого-педагогічна, мистецтвознавча, методична література.

Мета дослідження - визначити оптимальні стратегії навчання та підходи до формування музичних навичок та навичок гри на фортепіано у дітей на початковому етапі навчання

Для досягнення поставленої мети дослідження визначено наступні **завдання:**

- вивчити особливості фізичного та психічного розвитку дитини на початковому етапі навчання, зокрема, що стосується моторики, концентрації уваги, пам'яті та інших аспектів;
- дослідити музичні здібності учнів на початковому етапі навчання, їхні музичні інтереси та передумови для успішного навчання гри на фортепіано;
- проаналізувати різні методики та програми навчання гри на фортепіано на початковому етапі;
- виявити ефективність та визначити оптимальні підходи до формування навичок гри на фортепіано.

Об'єкт дослідження – процес навчання гри на фортепіано учнів молодшого шкільного віку.

Предмет дослідження - особливості розвитку учня-піаніста на початковому етапі навчання.

Методологічну та теоретичну основу дослідження становлять наукові праці, що розглядають розвиток учня-піаніста через призму різних педагогічних теорій (Піаже, Виготський, Каменський), дослідження в царині психології, що стосуються когнітивного, емоційного та фізичного розвитку дитини (Л. Венгер, В. Шадріков та ін.).

Надзвичайно корисними для нашої кваліфікаційної роботи є праці провідних науковців у сфері музичної педагогіки та методики навчання гри на фортепіано (А. Алексєєв, Т. Воробкевич, Д. Герасимович, Н. Кашкадамова, В. Макаров та ін.).

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань у дослідженні використано комплекс взаємоузгоджених методів, а саме:

теоретичні - аналіз, систематизація, узагальнення,

емпіричні – опитування, бесіди, педагогічне спостереження;

синтез та узагальнення.

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів:

Бакалаврська кваліфікаційна робота є спробою систематизувати та узагальнити результати наукового досвіду в галузі розвитку музичної педагогіки. В науковій роботі нами

систематизовано та узагальнено:

- наявні теоретичні підходи до розвитку музичних навичок та навичок гри на фортепіано у дітей молодшого віку.

досліджено:

- вплив різних методик та практик на ефективність навчання та розвиток музичних здібностей;

уточнено:

- ключові аспекти формування музичних навичок в учнів-піаністів;

обґрунтовано:

- важливість створення стимулюючого музичного середовища та використання різноманітних методів для залучення дитини до активного музичного самовираження та творчості.

Організація дослідження. Дослідження відбувалося у три етапи протягом 2023 - 2024 років згідно затвердженого календарного плану.

Практичне значення роботи. Матеріали та висновки бакалаврської кваліфікаційної роботи можуть бути використані при написанні методичних рекомендацій, при підборі навчального репертуару для учнів класу фортепіано, для самостійної роботи студентів під час проходження педагогічної практики.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел.

Повний обсяг роботи складає 41 сторінок, з них 38 сторінок основного тексту. Список використаних джерел становить 30 найменувань.

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ УЧНЯ-ПІАНІСТА НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ НАВЧАННЯ

1.1. Поняття та визначення ключових термінів кваліфікаційної роботи.

У сучасному науковому дослідженні велике значення надається процесу формулювання та уточнення ключових термінів. Якісне визначення термінів є вирішальним фактором для точного розуміння та правильної інтерпретації результатів дослідження. Від виваженої та чіткої дефініції понять залежить не лише наукова обґрунтованість роботи, а й її практичне застосування. Тому, у даному підрозділі роботи вкрай необхідно надати точні та вичерпні визначення основних термінів, які становлять основу для подальшого аналізу та розгортання теми дослідження.

Початковий етап музичного навчання відіграє критичну роль у формуванні музичної особистості дитини, оскільки саме на цьому етапі вона отримує базові навички та уявлення про музику, які впливають на всі подальші її музичні досягнення. Для більш глибокого розуміння цього процесу нам необхідно чітко визначити поняття "учень-піаніст на початковому етапі навчання".

Зауважимо, що це поняття має різні аспекти розуміння, віддзеркалені у сучасних підходах музичної педагогіки та психології розвитку. Відповідно до цих підходів, "учень-піаніст на початковому етапі навчання" - це не лише початківець у вивченні музики, але й активний учасник навчального процесу, який засвоює не лише технічні навички, а й розвиває музичний слух, творчість та виражає свої почуття через музику.

На початковому етапі навчання учень-піаніст стикається з рядом

важливих викликів та завдань, які становлять основу для подальшого розвитку його музичних здібностей та навичок гри на фортепіано. Серед цих викликів можна виокремити освоєння базових музичних понять, розвиток координації рухів та м'язів, формування музичного слуху, а також розвиток естетичного смаку та власної музичної інтерпретації. У цьому контексті важливо враховувати індивідуальні особливості кожного учня та створювати сприятливу атмосферу для його творчого розвитку. Тому визначення поняття "учень-піаніст на початковому етапі навчання" вимагає комплексного підходу, що має на меті не лише технічні аспекти навчання, але й психологічні та емоційні аспекти музичного розвитку дитини.

Основний термін дослідження - "учень-піаніст на початковому етапі навчання" - можна розглядати з різних перспектив, що допомагає зрозуміти його значення та вплив на навчальний процес.

Педагогічний аспект: Учень-піаніст на початковому етапі навчання є об'єктом педагогічної уваги, яка спрямована на формування музичних навичок та розвиток музичної особистості. Для педагога це означає не лише передачу технічних прийомів гри на інструменті, але й створення стимулюючого середовища, що сприяє творчому розвитку та самовираженню учня.

Психологічний аспект: На початковому етапі навчання учень-піаніст переживає важливий період психологічного розвитку, де формується музичне сприйняття світу. Цей період вимагає уважного врахування індивідуальних особливостей та потреб учня для створення оптимальних умов навчання.

Музичний аспект: Для музиканта початковий етап навчання є часом експериментування та відкриття для себе нових музичних горизонтів. Учень-піаніст має можливість вивчати різноманітні стилі, техніки гри та розвивати власний музичний стиль.

Аналіз категоріально-понятійного апарату дослідження з таких різних перспектив дозволяє отримати глибше розуміння його значення та впливу на

процес навчання та розвитку учня-піаніста.

1.2. Психофізіологічні аспекти розвитку музичних здібностей.

Дитячий вік є критичним періодом для формування музичних здібностей, оскільки в цей час діти активно пізнають світ навколо себе через музику. У цьому віці діти починають відчувати різні звуки та мелодії, навчаються розрізняти висоту, гучність та тривалість звуків, що стає основою для їхнього музичного розвитку.

Розвиток музичних здібностей на початковому етапі навчання є складним і цікавим процесом, що вимагає уваги до різноманітних аспектів. Одним із найважливіших з них є розвиток основних музичних навичок. Разом із тим, важливо виявити, наскільки діти відчують ритм та можуть утримувати його під час музичного виконання.

У процесі навчання музики на початковому етапі, діти також розвивають свої вокальні та інструментальні навички. Вони навчаються правильно дихати, артикулювати та інтонувати, що стає основою для майбутнього співу та гри на інструментах. Діти також навчаються контролювати свої рухи для того, щоб вільно виконувати музичні фрази на інструментах.

Разом із цим, важливо розуміти, що кожна дитина має свої унікальні музичні здібності. Деякі можуть виявити талант у співі, інші - у грі на інструментах або у творчості. Тому важливо враховувати індивідуальність кожної дитини при розвитку її музичних здібностей.

Психофізіологічні аспекти розвитку музичного обдарування дітей на початковому етапі навчання охоплюють різноманітні аспекти їхньої психіки, фізіології та сприйняття музики. На цьому етапі розвитку дитина перебуває у важливому періоді формування музичних здібностей, і врахування психофізіологічних особливостей може значно вплинути на ефективність навчання та розвитку.

Один із ключових аспектів - це сприйняття ритму та мелодії. Відомо, що діти вже з раннього віку мають вроджений хист до ритму, і, безумовно, його

можна розвинути через різноманітні музичні активності, такі як спів, музичні ігри та танці. Це формує не лише музичне відчуття, а й допомагає в розвитку моторики та координації рухів. Крім того, музика може суттєво впливати на емоційний стан дитини. Музичні звуки можуть викликати різні емоції, і вивчення музики на початковому етапі навчання може допомогти дитині виражати свої почуття та розуміти їх у контексті музичних творів.

З погляду фізіології, заняття музикою може сприяти розвитку мозкових структур, відповідальних за слухову обробку та моторику. Регулярне виконання музичних вправ сприяє формуванню нейронних зв'язків, що позитивно впливає на когнітивний розвиток дитини.

Отже, розуміння психофізіологічних аспектів розвитку музичного обдарування дітей на початковому етапі навчання дозволяє підходити до навчання з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей та максимізувати їхній потенціал у музичній сфері.

Перед тим, як розпочати навчання дитини грі на фортепіано, необхідно перевірити її музично-слухові здібності. Безумовно, отримані під час першого знайомства дані не будуть зовсім коректними, але допоможуть у виборі шляхів початкового навчання. Музично-слухові здібності визначають не лише успішність у музичному навчанні, а й можуть слугувати важливим індикатором загального розвитку дитини. Виявлення цих здібностей важливе не лише для вчителів і батьків, а й для самої дитини, яка може виявити свої справжні таланти та зацікавленість у музиці.

Важливо зазначити, що процес виявлення музично-слухових задатків у дітей - це складний і багатоаспектний процес, який потребує уважного спостереження та аналізу з боку педагогів та батьків. Комплексне оцінювання, яке враховує різні сторони музичного розвитку, може надати нам об'єктивну картину музичних здібностей дитини.

Компонентами музично-виконавського обдарування дитини є, з однієї

сторони, комплекс природніх фізичних музично-слухових задатків, а з іншої – музично-виконавські дані, що підлягають розвитку. До першого комплексу відносяться показники музичного слуху, ритму, музичної пам'яті, емоційного відклику на музику.

Другий комплекс набагато об'ємніший і включає в себе музично-виконавські та загальні здібності. Ми маємо на увазі такі якості, як творча ініціатива під час сприйняття музики, емоційно-слухова чутливість в процесі прочитання авторського тексту, швидкість та чіткість виконавських рішень, організованість в роботі, воля до подолання труднощів тощо.

Методи виявлення природніх музичних здібностей, які використовуються і донині, далеко не повністю задовільняють вимоги об'єктивної оцінки можливостей дитини. Досвід свідчить, що зазвичай діти, які не показали на вступних іспитах до музичної школи достатніх музичних даних, пізніше, в процесі навчання, успішно розвиваються в музичному відношенні. І, навпаки, наявність гарних природних задатків не завжди забезпечує подальший успішний музичний розвиток учня.

Найбільш повно слухові здібності дітей, їх прояв в області сприйняття музики та оцінки її виразових можливостей виявляється в процесі занять під час перебування дитини в дитячому садочку та молодших класах музичних шкіл, коли основним завданням занять є музично-естетичне та слухове виховання засобами співу, пластичних рухів. В цих умовах діти виявляють задатки комплексу музично-слухових здібностей, необхідних для майбутнього навчання гри на інструменті. До цих здібностей, окрім емоційної чутності до музики, слід віднести такі музично-психологічні якості, як ступінь стійкості слухової уваги, швидкість емоційної реакції на різнохарактерні музичні образи, чистота та виразність інтонування тощо.

Один з ключових способів виявлення музично-слухових задатків - це тестування слухової чутливості. Це може включати в себе різні завдання, такі як

розрізнення мелодій, ритмів та темпів. Діти з високим рівнем музично-слухової чутливості зазвичай проявляють здатність легко розрізнити музичні елементи та швидко адаптуватися до нових мелодій.

Другим важливим аспектом є музична пам'ять, тобто вміння запам'ятовувати мелодії та розпізнавати їх. Дитина, яка легко запам'ятовує мелодії та може відтворювати їх з пам'яті, може мати значний потенціал для подальшого музичного розвитку.

Додатковим методом може бути оцінка інтересу дитини до музики та її реакція на музичні інструменти. Деякі діти виявляють особливий інтерес до певних інструментів або стилів музики, що може свідчити про їхній потенціал у цій сфері.

Про методи та педагогічні прийоми розвитку музичних здібностей учнів в процесі навчання гри на фортепіано більш докладно поговоримо в наступному підрозділі.

1.3. Особливості розвитку музичних здібностей на початковому етапі навчання.

Навчання гри на фортепіано – складний та багатогранний процес, який охоплює не тільки піаністичний, але й загальномузичний розвиток. Його необхідним елементом є виховна робота, яка при всьому її різноманітті може бути зведена до декількох основних напрямків: виховання світогляду та моральних якостей, волі та характеру, естетичних смаків та любові до музики, виховання самостійності, працездатності та увага до фізичного розвитку дитини.

Виховну роботу не слід розглядати як додаток до процесу навчання, оскільки вона має утворювати з ним органічне єднання. Потрібно прагнути до того, щоб навчання стало виховним, що є одним з найважливіших принципів сучасної методики навчання гри на фортепіано.

Крім формування світогляду, естетичних смаків та ряду особистих якостей учня, педагогу необхідно приділити найбільш серйозну увагу розвитку його музичних здібностей. Навчання гри на фортепіано потребує цілого комплексу різноманітних здібностей. Безумовно, важливою, звичайно ж, є відома схильність до занять мистецтвом - нахил до творчого мислення художніми образами, наявність творчої фантазії, специфічних музичних здібностей – так званої "музикальності", музичного слуху та ритму, музичної пам'яті. Для успіху в навчанні гри саме на фортепіано важливі і суто специфічні виконавські піаністичні здібності.

Як відомо, необхідною умовою розвитку музичних здібностей є наявність продуктивної діяльності, і саме такої, яка потребує активізації даної здібності. Таким чином, з перших років навчання необхідно виховувати в учнів працелюбність, самостійність та волю [17].

Характеризуючи музичні здібності, перш за все, слід зупинитись на проблемі виховання "музикальності". Це поняття характеризує виконавця, який гостро відчуває красу та виразність музики, який здатен сприймати в звуках музичного твору визначений художній зміст та відтворювати його у грі. Безперечно, музикальність передбачає достатньо тонке, різноманітне сприйняття музики і виховувати його необхідно на якісному художньому матеріалі, вміти яскраво та різностороннє розкривати зміст твору, що виконується. Важливо, сприяти тому, аби учень більше слухав музики в гарному виконанні.

Музичний слух – складне поняття, яке об'єднує в собі низку компонентів, найважливішими з яких є звуковисотний, ладовий (мелодичний та гармонічний), тембровий та динамічний слух, і кожен з них має велике значення для процесу навчання гри на фортепіано.

Існує, як відомо, абсолютний та відносний слух. Мати абсолютний слух для піаніста корисно, але не є обов'язковим. Проте, йому абсолютно необхідно

мати добрий відносний слух, що забезпечує можливість розрізняти висоту звуків та їх взаємовідношення, які сприймаються як одночасні та послідовні. Існує і так званий "внутрішній" слух – це здатність "чути" звуки у своєму уявленні або у своїй уяві, навіть коли вони фізично не присутні; це вміння відтворювати музику або звукові образи у своїй уяві без прямого аудіосприймання. Внутрішній слух дозволяє розрізняти висоту, темп, ритм та інші музичні характеристики без фізичної наявності звукових джерел. Зауважимо, що піаніст, який охоплює внутрішнім слухом значне "звукове поле" має великі перспективи в удосконаленні техніки гри, експресивності виконання та розумінні музичних структур. Він може легше відтворювати складні музичні фрази, уникати помилок у виконанні і створювати більш глибокі та виразні інтерпретації музичних творів. Також, він може бути більш самостійним у розвитку своєї музичної виразності та пошуку власного стилю гри.

Методи розвитку слуху піаніста-початківця можуть включати:

1. Слухання музики: Початковим кроком у розвитку слуху піаніста є активне вивчення різноманітних музичних творів. Початківець може досліджувати різні жанри, стилі та слухати твори у виконанні різних виконавців, щоб розширити свій музичний діапазон та вчитися розрізняти різні аспекти звучання. Важливо уважно прислухатися до музики, звертаючи увагу на такі елементи, як темп, динаміка, тембр, ритміка та розвиток мелодійних ліній. Цей підхід допомагає розвивати музичний слух та глибше розуміння музичних конструкцій, що в подальшому стане основою для власного виконавського мистецтва піаніста.

2. Відтворення мелодій на інструменті: Практика відтворення як простих, так і складніших мелодій або музичних фрагментів на фортепіано є важливим етапом у розвитку музичного слуху та виконавської майстерності. Це допомагає піаністові вчитися розрізняти висоту звуків, відчувати та втілювати ритмічні схеми, а також контролювати темп гри. Поступове вдосконалення навичок

відтворення мелодій сприяє розвитку музичного виразу та дозволяє піаністові більш вільно виражати свої музичні ідеї через фортепіанне виконання.

3. Слуховий аналіз музичних творів: Слуховий аналіз полягає в уважному слуханні музики та глибокому розумінні її будови, форми, гармонії та інших музичних елементів. Учень повинен досліджувати та аналізувати структуру та розвиток мелодій, акордів і ритмів у різних музичних творах. Цей процес допомагає піаністові глибше зрозуміти музичні концепції, відчуті їхню логіку та виразність, що в свою чергу полегшує виконання та інтерпретацію музичних творів. Аналіз музичних композицій розвиває музичну чутливість та навички виразного виконання, що є ключовими для розвитку музичної індивідуальності учня.

4. Взаємодія з музичним партнером: Гра в дуеті або ансамблі з іншими виконавцями є важливим етапом у розвитку слухових навичок. Під час спільного виконання музики учень привчається слухати і реагувати на інших виконавців, відчувуючи їхні динаміку, темп та виконавські інтерпретації. Це дозволяє покращити спілкування з партнерами по виступу та розвивати здатність адаптуватися до різних музичних контекстів та стилів. Гра в ансамблі сприяє розвитку музичної чутливості, взаєморозуміння та згуртованості в колективі, що в свою чергу позитивно впливає на виконавську майстерність.

5. Виконання слухових вправ: Існує розмаїття вправ, спрямованих на розвиток слуху. До них входять завдання з слухового запам'ятовування мелодій, навички розрізняти висоту та інтервали між звуками, а також відтворення різноманітних ритмічних малюнків. Ці вправи сприяють покращенню музичного слуху піаніста, розвитку вміння чітко розрізняти різні музичні елементи і покращенню технічної майстерності в грі на інструменті. Важливо проводити ці вправи систематично та уважно, оскільки вони становлять основу для формування високого рівня музичної компетентності [18].

Музична пам'ять є ключовим аспектом успішного розвитку піаніста,

оскільки вона допомагає зберігати і відтворювати широкий спектр музичних композицій, фраз, ідеї та елементів. Це дозволяє піаністові не лише виконувати музику точно і виразно, але й створювати свої власні інтерпретації та виражати унікальні музичні ідеї через власну гру. Зміцнення музичної пам'яті сприяє розвитку музичного виразу, технічної майстерності та глибокого розуміння музичних творів, що є необхідними складовими успішної навчальної діяльності юного піаніста.

Методи розвитку музичної пам'яті учня-піаніста на початковому етапі навчання включають:

Постійне повторення: Повторення музичних фраз, мелодій та вправ є важливим методом закріплення в пам'яті і покращення їхнього відтворення. Чим більше разів учень виконує певну музичну фразу або вправу, тим сильніше ці ноти, акорди або ритмічні фігури закріплюються в його пам'яті. Постійні повторення допомагають учневі створити стійкі асоціації між звуками та рухами пальців, що полегшує їх автоматичне відтворення під час виконання. Крім того, повторне виконання музичних фраз дозволяє учневі удосконалювати техніку, вдосконалювати динаміку, артикуляцію та виразність виконання, що сприяє досягненню вищого рівня майстерності гри на інструменті.

Декомпозиція: Розбиття музичних творів на менші фрагменти є важливим етапом у навчанні, оскільки цей підхід допомагає учням краще зрозуміти та опанувати музичні твори. Коли учень аналізує окремі фрагменти композиції, він отримує можливість детально розглянути їхню структуру, визначити основні музичні елементи, такі як мелодії, акорди, ритм та динаміка. Це дозволяє зосередитися на кожній деталі твору і вивчити їх в контексті загальної композиції. Поступове вивчення фрагментів твору дозволяє учням краще запам'ятовувати музику та засвоювати технічні та виразні аспекти виконання. Крім того, цей підхід допомагає учням відчувати динаміку розвитку теми або ідеї протягом всього твору, що сприяє більш глибокому розумінню музичної форми

та структури.

Метод ігор на запам'ятовування: Розваги, які стимулюють учнів до запам'ятовування послідовностей нот або мелодій, мають великий педагогічний потенціал. Наприклад, гра "Simon Says" або "Музична пам'ять" не лише захоплюють учнів, а й розвивають їхню музичну пам'ять та концентрацію. Учасники цих ігор повинні пам'ятати послідовності звуків або нот, які почергово пропонуються, і відтворювати їх у відповідь. Це сприяє зміцненню зв'язку між аудіативним сприйняттям та пам'яттю, а також навчає учнів концентруватися на музичних деталях. Крім того, такі ігри розвивають співпрацю та комунікацію між учасниками, створюючи сприятливу атмосферу для навчання та розвитку музичних навичок.

Метод "Нотна майстерність: від аркуша до звуку": Працюючи з нотними записами та відтворюючи їх на інструменті, учні отримують цінний досвід, який сприяє розвитку їхньої музичної грамотності. Знання нотного письма дозволяє їм читати та розуміти музичні партитури, а також відтворювати їх на інструменті з точністю та виразністю. Цей процес не лише допомагає учням освоїти технічні навички гри на інструменті, але й розвиває їхнє музичне мислення та уяву. Відтворення нотних записів стимулює учнів аналізувати структуру та форму музичних творів, розуміти їхній ритм, мелодійні лінії та гармонію. Крім того, ця практика розвиває у юних піаністів навички співпраці з іншими музикантами та сприяє формуванню артистичного виразу в їхній грі. Таким чином, робота з нотними записами є важливим етапом у процесі навчання музики, що забезпечує учням глибоке розуміння музичних творів та розвиток їхніх музичних здібностей.

Метод імпровізації: Заохочуючи учнів до створення власних музичних ідей, цей метод не лише стимулює їхню творчість, а й сприяє глибшому розумінню та відчуттю музики. Під час процесу імпровізації учні навчаються слухати музику з увагою та розуміти її структуру, гармонію та ритм, що впливає

на їхнє власне музичне вираження. Крім того, власне створення музичних композицій або імпровізація допомагає учням відчутти безпосереднє зв'язок між слуханням, розумінням та виконанням музики. Вони стають більш відкритими до експериментування з різними музичними ідеями та формами виразу, що розвиває їхній музичний стиль та особистість. Такий підхід до навчання сприяє формуванню повноцінного музиканта, який здатний не лише відтворювати інші твори, але й творити власну музику з розумінням та відчуттям [18].

Використання асоціацій: Пов'язування музичних фрагментів з образами, кольорами або емоціями є потужним методом покращення запам'ятовування та відтворення музики. Коли учень уявляє собі конкретні образи або відчуває емоції, які викликає музика, це допомагає йому глибше відчутти та зрозуміти сутність композиції. Наприклад, він може уявити собі морську хвилю при відтворенні легкої та ліричної мелодії або відчутти радість та енергію, які виражаються у жвавому темпі та яскравих звукових акордах. Подібний підхід допомагає учням зберегти музичні фрагменти у своїй пам'яті, оскільки вони асоціюють їх із живими образами та відчуттями. Крім того, це сприяє більш емоційному виконанню музики, оскільки учень може краще передати свої власні почуття та враження через гру на інструменті. Такий індивідуальний підхід до вивчення музики не лише збагачує музичний досвід учня, але й робить процес навчання більш цікавим та захоплюючим. Загалом, методи розвитку музичної пам'яті для початківців-піаністів є важливим етапом їхнього навчання. Комплексне застосування різних методів та прийомів допомагає учням не лише у розвитку технічних навичок гри на інструменті, але й у зміцненні їхньої музичної пам'яті, що дозволяє їм виражати себе у музичному виконанні більш впевнено та експресивно.

Виконавські задатки проявляються у любові до публічних виступів, здатності "захоплюватися" на сцені та розкривати в ці миті всі найкращі риси своєї художньої натури, уміння підкорювати аудиторію та доносити до неї свої

власні задуми. Безумовно, виконавські здібності розвиваються в умовах систематичних та успішних публічних виступів і визначаються як **здатність музиканта найбільш яскраво розкривати свої художні задуми засобами саме фортепіанно-виконавського мистецтва.**

Характеризуючи основні музичні здібності, не можна оминати увагою почуття ритму, яке є важливою складовою формування музичних навичок. Початковий етап навчання ритму включає в себе ознайомлення з основами "тактовості", розміщенням нот у ритмічних фігурах та відтворенням простих ритмічних малюнків. Поступово, під час навчання, юний піаніст розвиває свою здатність утримувати стабільний темп і точно виконувати ритмічні фігури.

Для розвитку ритмічних навичок учні виконують різноманітні вправи, такі як відтворення простих ритмічних малюнків, відбиття тактового руху під час гри на інструменті, а також гра в дуеті або ансамблі з іншими музикантами для уточнення синхронізації та взаємодії у музичному виконанні. Крім того, використання різноманітних музичних жанрів, таких як класична музика, джаз, поп або рок, допомагає піаністові розширити свій ритмічний діапазон та засвоїти різноманітні ритмічні схеми. Важливою частиною розвитку ритмічних навичок є систематична практика та постійний контроль за правильністю та чіткістю виконання. З часом, здатність відтворювати різноманітні ритмічні структури стає більш впевненою, що сприяє покращенню музичного виконання піаніста.

Таким чином, на початковому етапі навчання розвиток музичних здібностей у піаністів виявляється як складний, але захоплюючий процес. Особливості цього розвитку включають формування технічних навичок, сприйняття музичних структур, розширення музичного словника та розвиток музичної чутливості. Успішний розвиток музичних здібностей залежить від якісної та систематичної роботи з викладачем, регулярної практики та власного захоплення музикою. Досягнення стабільного розвитку музичних здібностей

піаніста вимагає поєднання технічних вправ, вивчення музичної теорії, експериментування з різними музичними жанрами та постійного пошуку власного музичного стилю. У цілому, на початковому етапі навчання формується основа для подальшого розвитку музичних здібностей піаніста.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ ПЕРШОГО

Узагальнюючи матеріали першого розділу бакалаврської кваліфікаційної роботи, можемо зробити наступні висновки.

У сучасному світі музичної освіти, де доступність музичного навчання зростає, а інтерес до музики серед дітей та молоді лише посилюється, дослідження особливостей розвитку учня-піаніста на початковому етапі навчання набуває надзвичайної важливості. Початковий період навчання визначає майбутній шлях музиканта, встановлює основи його музичної освіти та впливає на подальший розвиток музичних здібностей.

Гра на фортепіано, як одному з найпоширеніших музичних інструментів, вимагає від учня не лише технічних навичок, а й розвинутих музичних здібностей, таких як слух, ритмічне відчуття, музична пам'ять та інтерпретаційні здібності. Тому вивчення особливостей розвитку учня-піаніста на початковому етапі навчання допоможе краще зрозуміти процеси формування музикантів і розробити ефективніші підходи до навчання.

Перший розділ кваліфікаційної роботи відіграє важливу роль у встановленні та уточненні термінологічної бази дослідження, що сприяє систематизації та розумінню основних концепцій, що досліджуються. У першому розділі роботи розглянута основна дефініція дослідження – "учень-піаніст на початковому етапі навчання". В роботі доводиться, що початковий етап навчання є критичним періодом у формуванні музичних здібностей та навичок учня-піаніста, оскільки від нього залежить подальший успіх у вивченні музики та розвитку музичних навичок. Дослідження цієї категорії учнів дозволяє зосередитися на особливостях їхнього розвитку, виявити труднощі та

проблеми, з якими вони зтикаються, та розробити ефективні стратегії навчання, спрямовані на максимальний розвиток їхнього музичного потенціалу.

У першому розділі кваліфікаційної роботи розглянуті ключові аспекти розвитку музичних здібностей учня-піаніста на початковому етапі навчання. Психофізіологічні аспекти виявилися важливими для розуміння процесів формування музичних навичок, таких як сприйняття ритму, висоти звуків, розвиток музичної пам'яті та інші. Розділ також відобразив специфіку розвитку музичних здібностей на початковому етапі навчання, зокрема значення активного слухання музики, відтворення мелодій, аналізу музичних творів, співпраці з іншими музикантами у ансамблях та використання різноманітних вправ для розвитку слуху та технічних навичок.

В результаті аналізу психофізіологічних аспектів та особливостей розвитку музичних здібностей на початковому етапі навчання можна зробити висновок, що вивчення цієї проблематики є надзвичайно важливим для розробки ефективних методик та програм навчання, спрямованих на максимальне розкриття творчого потенціалу учнів-піаністів у їхньому музичному розвитку. Такі дослідження допоможуть визначити оптимальні шляхи підвищення ефективності навчання та покращення якості музичної освіти, сприяючи формуванню музикантів із виразним музичним стилем та високим рівнем майстерності.

РОЗДІЛ II

МЕТОДОЛОГІЯ РОЗВИТКУ УЧНЯ-ПІАНІСТА НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ НАВЧАННЯ

2.1. Педагогічні техніки та методи формування навичок гри на фортепіано у молодшому віці.

Завданням початкового етапу навчання гри на фортепіано є введення дитини у світ музики, її виразових можливостей та інструментального втілення у доступній та художньо-цікавій для цього віку формі. З самих перших років навчання педагог повинен бути і вихователем, і музикантом широкого профілю, який може вміло об'єднати розвиток творчо-слухових, піаністичних, пізнавальних здібностей у єдиній системі методів та дидактичних прийомів навчання.

Розкриваючи основну мету навчання піаністів-початківців, Г. Нейгауз говорив: "Педагог гри на будь-якому інструменті...повинен бути насамперед вчителем музики. Особливо це необхідно на початковому етапі навчання: саме тоді абсолютно необхідним є комплексний метод викладання, тобто вчитель повинен бути одночасно і істориком музики, і теоретиком, і вчителем сольфеджіо...і гри на фортепіано".

Але, на превеликий жаль, і до сьогодні викладачі ще застосовують методи авторитарної педагогіки, коли розвиток художньої індивідуальності учня підмінюється його беззаперечним підкоренням деяким стандартним вимогам педагога. У висновку, учень показує тимчасові результати, не вчиться самостійно працювати та мислити.

Необхідно згадати і про окремі прояви так званої "вільної педагогіки", коли педагог надає як би свободу у розвитку кращих сторін обдарування учня, але при цьому не звертає уваги на необхідність своєчасного виховання складових частин комплексу справді художнього розвитку піаніста, що з роками призводить до його художньої та піаністичної неспроможності.

Таким чином, чільним вихідним положенням у системі комплексного навчання піаністів-початківців є об'єднання принципів музично-естетичного виховання з виконавським навчанням. Прагнення змістовності, правдивості виконання, природнього та гарного звучання інструмента у взаємодії з послідовним засвоєнням виконавських навичок – такий девіз цієї двоєдиної системи комплексного навчання.

Методичні принципи початкової фортепіанної педагогіки будуються на важливих взаємопов'язаних ланках виховної музичної освіти. В першу чергу акцентується розвиток слухової та музично-образної сфер, емоційного та інтелектуального розвитку, художньо-творчої та рухово-технічної сфер, виконавського та музично-теоретичного навчання.

Всі ці принципи в практиці учбово-виховної роботи гнучко реалізуються в системі музично-педагогічних та загально педагогічних методів та прийомів навчання. Загально педагогічні принципи доступності, поступовості, наочності особливо близькі практиці навчання піаністів-початківців.

З методів та прийомів найбільш дієвих на початковому етапі навчання слід відмітити наступні: підготовка до сприйняття нових для учня художніх та піаністичних явищ та завдань, виконавський показ, міцне закріплення набутих навичок та знань, вербальне пояснення, прийом розчленування простого у складному.

Починаючи роботу над новим твором, педагог повинен, в першу чергу, захопити учня, змусити його пережити нову для нього музику. Виконання педагогом всього твору є початком підготовки учня до сприйняття нового

твору. Виявляючи реакцію учня на прослухане, педагог доповнює музику яскравими та образними словесними поясненнями, нерідко вдаючись до доступних дитині життєвих та художніх асоціацій. Чим складнішим є музичний твір, чим менш конкретно виражений в музичній мові його образний зміст, тим повніше педагог розкриває художнє багатство твору та окремі виразові особливості його музичної мови.

Показ-виконання є абсолютно необхідним для учня до початку роботи над музичним твором. Однак такий цілісний показ переходить згодом до стадії розчленованого показу окремих художніх та технічних деталей.

В залежності від рівня здібностей учня, його ініціативності та швидкості реакцій на нове завдання, форми такого показу можуть бути різними. Так, до прикладу, при уповільненій або неяскравій слухо-руховій реакції на показ виразової або технічної деталі виконання, в нього можна включати нові моменти, що загострюють слухо-рухове сприйняття дитини та усвідомлення завдань, що стоять перед ним. Одним з таких характерних моментів є перебільшений, гіперболізований показ, підкреслено демонструючий учню не цілком вдалі йому звукові та технічні деталі виконання. Такий показ, який нагадує уповільнену кінозйомку, Г. Нейгауз рекомендує як засіб, що активізує образно-емоційне сприйняття музики.

Підкреслюючи значення показу твору в класі, слід зупинитись і на ролі пов'язаних з ним словесних пояснень як необхідного дидактичного прийому навчання. Їх гнучке поєднання дає найбільш ефективні результати в розвитку виконавських навичок учня та усуненні недоліків. Чим менш емоційною є дитина, тим в більшій мірі пробудження виконавської ініціативи та інтересу його до твору стимулюється образною розповіддю педагога із залученням близьких його віку порівнянь та зіставлень.

Поряд з показом, вирішальна роль у розвитку рухових навичок в учнів молодших класів належить закріпленню продемонстрованого та поступово

оформлюваного прийому. При відсутності в учня рухового досвіду таке закріплення корисно проводити на самому занятті. Такий процес початкового, первинного закріплення рухового прийому є необхідною умовою формування технічних навичок на основі попередньо контрольованої свідомістю та слухом фізичної дії з її подальшим переходом до автоматизованого процесу.

Ось чому будь-яка неточність, недбалість в показі педагогом технічного прийому може призвести в подальшому до закріплення негативних антипіаністичних навичок, що гальмують засвоєння твору та розвиток техніки. Згадані нами методи та прийоми роботи педагога в більшій мірі стосуються активізації наслідувальних реакцій учнів 7-8 річного віку. Чим яскравішою є художньо-виконавська індивідуальність учня та його інтелектуальні здібності, тим більший акцент в навчанні переноситься з прямих на непрямі прийоми педагогічного впливу. Особливо слід згадати прийом наведення або навідні питання. У прийомі наведення можуть бути використані близькі дітям конкретно-образні співставлення даного нового завдання з раніш засвоєним.

Ще більш активізує самостійність виконавських рішень прийом навідних питань (завдання позначення учнем аплікатури в окремих уривках твору або цезур між мелодичними будовами).

В процесі аналізу викладених вище методичних принципів та прийомів навчання, ми опиралися не тільки на існуючий досвід фортепіанного навчання, але й на ті менш вивчені в практиці методи роботи, які можуть ще більше закріпити зв'язок навчання з вихованням та розвитком учня.

Отже, важливо пам'ятати про індивідуальні особливості кожного учня та використовувати різноманітні педагогічні методи та техніки для стимулювання їхнього музичного розвитку на початковому етапі навчання гри на фортепіано

2.2. Виховання техніки.

У комплексному вихованні піаністів-початківців взаємопов'язаний

музично-слуховий та технічний розвиток проникає у всі його сфери. Як відомо, свобода, пластичність та ритмічність піаністичних рухів є основою початкового формування моторики. У руховому досвіді дитини, ще до початку її навчання гри на фортепіано, названі якості проявляються головним чином в умовах застосування великих рухів всієї руки. Вже з перших занять наявні в доігровому досвіді дітей навички володіння такими рухами переносяться у сферу елементарних прийомів звуковидобування на фортепіано (наприклад, гра *non legato* з опорою руки на окремих пальцях). Так формуються початкові навички пальцевої гри і формування їх відбувається при поступовому пристосуванні пальців до природнього звуковидобування і характеризуються появою складнощів, що супроводжують засвоєння багатьох, в тому числі інструментальних рухових навичок. Так, до прикладу, виникають зайві судомні, "поштовообразні" рухи рук ("тряска").

Скорочення цього складного періоду оволодіння прийомами пальцевої гри можливе за умови систематичної роботи з учнем над зв'язком плавних рухів всієї руки з послідовностями пальцевих рухів, що поступово подовжуються. При цьому пальцеві рухи виконуються пластичним самостійним падінням кожного пальця на клавіатуру і так само пластичним "переступанням" пальців з одного звуку на інший.

Зауважимо, що чим складнішим є музичний твір, тим більшим різноманіттям прийомів фортепіанного викладу він характеризується, що зумовлює нові труднощі в процесі його розучування. Від періоду загальної, зливої воедино художньої та технічної роботи та безпосереднього подолання піаністичних труднощів учень поступово переходить до періоду опосередкованої, з елементами аналізу, спеціальної роботи над технікою.

Розвиток техніки здійснюється вже не тільки на основі художніх творів, але й на спеціальному інструктивному матеріалі. На цьому етапі навчання особливо цінною є етюдна література, в якій музичні та піаністичні завдання

органічно з'єднані (до прикладу етюдів Гедике, Берковича, Лемуана та ін.). Образні лінії мелодичних пасажів та чітка ритміка таких етюдів захоплює дітей, і фактурні труднощі долаються ними без особливих зусиль.

На допомогу розвитку техніки приходить продумано складений індивідуальний репертуарний план учня. При підборі музичних творів для індивідуального плану викладач повинен керуватися не тільки художніми перевагами, але й співвідношенням прийомів піаністичного викладу вимогам розвитку техніки учня та усунення наявних у нього технічних недоліків. Чим менш податливим є учень до засвоєння технічних навичок, тим повнішими в групах творів повинні бути представлені складні фігурації техніки, що дозволяють міцно закріплювати технічні навички, що повільно формуються.

Разом з тим успішний розвиток техніки відбувається і на іншій основі одночасного оволодіння різними типами фортепіанного викладу. Наприклад, розвиток техніки пальцевої гри в позиціях під час вивчення нескладних творів здійснюється успішніше, якщо поєднувати проробку кантиленних та рухливих фактур. В цьому випадку "легатна" гра є одним із засобів розвитку активізації рухливості.

В умовах раннього виконавства з властивою віку можливістю зосередження уваги на цікавому, яскравому, в роботі над технікою необхідно, уникаючи сухі дидактичні рекомендації, наситити показ та словесні пояснення конкретними, доступними, наочними для сприйняття дітей прийомами педагогічного впливу.

При поступовому накопиченні рухливості все більш складним стає збереження ритмічної та динамічної точності та рівності звучання. Ось чому принцип обігрування окремих ланок позиційних груп, настільки застосовуваних видатними педагогами-піаністами у їх циклах вправ, повністю прийнятний і для дитячого піанізму. Найбільшу користь приносять вправи, побудовані на обігруванні двох суміжних ступенів як би (на перших порах) у вигляді

заповільненої трелі, що виконується різними парами пальців: 1-2, 2-3, 3-4, 4-5. Подібні вправи повинні поєднуватися з грою гама в цілому.

Основне місце в роботі з початківцями відводиться розвитку мілкої техніки. Разом з тим, необхідно підкреслити необхідність оволодіння елементарними прийомами акордово-інтервальної техніки. Вибір форм роботи по розвитку техніки учня є предметом постійної уваги педагога. Прищеплюючи учневі визначені технічні навички або ж демонструючи йому необхідні прийоми, педагог повинен сам практично перевіряти доцільність своїх рекомендацій. У зв'язку з цим незайвим буде нагадати наступне висловлювання С. Фейнберга: "Уважний аналіз своїх власних технічних прийомів...є суттєвою, якщо не основною передумовою для плідної педагогічної роботи" [28].

2.3. Принципи роботи над музичними творами.

Розучування творів достатньо навченим учнем починається із самостійного прочитання нотного тексту та подолання виконавських труднощів. У початківців, особливо в перші роки навчання, всі труднощі припадають на самий процес розбору нотного тексту. Чим більш підготовленим є учень до сприйняття нової музики, чим більш організовано відбувається її розбір, тим швидше цей твір вивчається. Учень-початківець повинен бути поставлений в такі умови, в яких фази вивчення та виконання твору максимально наближені. Як відомо, як тільки учень розібрався в тексті та елементарних ігрових прийомах, він намагається грати на пам'ять. Таке прагнення вирватися з кайданів нотного тексту є цілком закономірним: вже внутрішньо слухаючи музику, учень хоче відчувати радість власного виконання.

Для практичного здійснення завдань зближення фаз розучування та виконання творів вирішального значення набуває цілеспрямована робота з учнем по ознайомленню з твором, його розбору та вивченню, прищепленню елементарних навичок читання з аркушу. В процес ознайомлення з музичним

твором входить яскраве виконання твору самим викладачем, яке доповнюється або супроводжується доступними учню вербальними поясненнями. З плином часу педагог все детальніше розкриває жанрові особливості музики, виразові сторони музичної мови та форми твору, і учень все активніше включається в елементарний аналіз художніх засобів та структури музичного твору.

Приступаючи до розбору тексту учень повинен уявити для себе характер основних компонентів музичної тканини – особливості мелодії, супроводу, голосів, розкрити зміст виконавських вказівок в тексті, що стосуються динаміки, артикуляції, темпу тощо. Партії кожної руки окремо слід вивчати лише в перші роки навчання, намагатися якнайшвидше переходити до розбору зразу двома руками одночасно, адже ціллю такого розбору є відчуття звукової взаємодії різних шарів музичної тканини.

З ускладненням репертуару (уже в другому класі) виникає необхідність включати в процес розбору спеціальну роботу над подоланням художньо-звукових та технічних складнощів. При цьому велику увагу слід приділити питанням аплікатури, усвідомлюючи її роль у розкритті виразності твору.

Вже з перших років навчання, успішне вивчення твору, особливо на ранній його стадії, багато в чому залежить від орієнтованості учня в читанні нот з аркуша. Вчити читати з аркуша – означає долучати дитину до музики, розвивати його музичне мислення. Для вироблення зорової орієнтації в нотному тексті корисним є застосування спеціальних вправ (слухове та зорове охоплення комплексів нот, їх аплікатурні оформлення).

Таким чином, головним завданням першого етапу розвитку учня є введення його у світ мелодичних образів, розвиток елементарних навичок виразного виконання, оволодіння ігровими прийомами чергування рук, знайомство його з артикуляційними штрихами, динамікою.

Наступним етапом, після проробки одноголосних мелодій, є слухове та виконавське засвоєння двохелементної тканини, що виконується вже двома

руками. Учень ознайомлюється з новою для нього сферою музики та піаністичної техніки. На цьому етапі йому прищеплюються перші навички виконання гармонічної вертикалі та найпростішої поліфонії. Серед ігрових прийомів з'являється прийом володіння нескладною координацією рук та звукових відчуттів. Твори з елементами поліфонії становлять інтерес через наявність в них найбільш доступної для учня народно-хорової підголоскової фактури, контрастних зіставлень голосів та самої примітивної імітаційної структури.

Початковий розвиток мілкої мелодичної техніки вдало здійснюється під час вивчення творів кантиленного характеру. В процесі розучування творів рухомого характеру, разом з розвитком слухової та ритмічної сфер, починають формуватися необхідні технічні навички, своєчасне оволодіння якими є обов'язковим. Цьому сприяє сама фактура творів, в якій переважає позиційність, тривале використання одного рухового прийому, рівномірне чергування рухливої та спокійної гри.

При їх вивченні значну увагу слід приділити темповій стійкості, ритмічній та динамічній чіткості та рівності, артикуляційній ясності виконання. Одним з важливіших завдань подолання технічних труднощів, особливо у фактурі рухливих фігур шістнадцятими нотами, є узгодження піаністичних прийомів з пульсацією ритму, мелодичним диханням, артикуляційними штрихами.

Залучення учня до творів великої форми відбувається на матеріалі варіаційних циклів та сонатин. Великою популярністю користуються варіації на теми близьких дітям народних тем. Жива ритміка та штрихи, яскраві динамічні співставлення, зручні ігрові прийоми – важлива сторона музичної тканини сонатин, які захоплюють дітей та сприяють формуванню виконавського досвіду.

Таким чином, в музичному вихованні дітей виключно важлива роль належить самому ранньому періоду, коли закладається фундамент для формування як загальномузичних, так і професійних нахилів дитини.

Ми вже говорили, що серйозні недоліки у початковому навчанні дітей пов'язані з відставанням їх творчо-слухового розвитку від інструментально-технічного. Разом з тим, яскрава емоційна сприйнятливність дітей молодшого шкільного віку, гнучкість їх пристосування до рухових навичок дозволяють гармонічно цілісно розвивати музично-слухову та технічну сферу у їх єдності, починаючи з першого року навчання.

Розвиток учнів молодших класів відбувається тим успішніше, чим доступніше для них є засоби та методи педагогічного впливу. При відсутності в дитини мінімальних музичних уявлень основна роль в методиці повинна відводитись систематичній підготовці її до сприйняття та розуміння нових музично-слухових та музично-граматичних явищ. Так само важлива і наступна стадія – закріплення в процесі проведення заняття музичних уявлень, що формуються, рухових прийомів та навичок.

Необхідність індивідуалізації методів роботи з дітьми, що відрізняються різним рівнем вроджених здібностей і здібностей, що розвиваються, є одним з важливих завдань музичної педагогіки.

Принцип комплексного розвитку музичних та рухових здібностей – основа початкового навчання піаністів. Разом з тим вже перші етапи виховання музичного мислення дитини пов'язані з необхідністю своєчасного розвитку елементарних сторін мелодико-інтонаційного, поліфонічного, музично-ритмічного та гармонічного чуття. Так само, в процесі формування техніки юного піаніста необхідно дотримуватися принципу природного засвоєння рухових навичок на ґрунті вивчення художніх творів та, лише в невеликій мірі, на спеціальному інструктивному матеріалі.

Творча та методична підготовка педагога до навчальних занять буде тим кращою, чим глибше і доступніше він зможе розкрити учню образний зміст творів, виразність їх музичної мови, чим швидше допоможе знайти доцільні шляхи подолання виконавських труднощів.

Цілий комплекс складних завдань, що виникають перед викладачем під час проведення уроку, вимагає максимальної концентрації його уваги на самому важливому, найістотнішому. Велику допомогу у вирішенні цих завдань може надати попередня підготовка до заняття. Перед усім важливо досконало вивчити весь репертуар учня, вміти його гарно виконувати, продивитися різні редакції, продумати в необхідних місцях аплікатуру, педаль, крім того, намітити план заняття, шляхи виправлення будь яких заздалегідь відомих недоліків виконання, способи роботи над складними місцями в творі тощо.

Форми проведення занять вкрай різноманітні. Багато в чому вони визначаються індивідуальністю педагога – його методичними поглядами, смаками, звичками. Якими б не були різноманітними форми занять з учнями, все ж таки слід дотримуватись загальних принципів будови уроку. Проведення занять з фортепіано в молодших класах вимагає особливої уваги до розвитку музичних здібностей, а також до забезпечення комфортного та цікавого середовища для навчання.

Зазвичай заняття починається з простих музичних ігор, що розвивають слух та координацію рук. Це може бути музична гра на розминку, ритмічні вправи або проста гімнастика для пальців.

Викладення нового матеріалу повинно бути доступним та зрозумілим для молодших учнів. педагог може демонструвати техніку гри на фортепіано, пояснювати музичні поняття та розвивати навички читання нот. Після вивчення нового матеріалу учні отримують можливість закріпити ці навички. Важливо, щоб вправи були різноманітними і цікавими, аби зберегти увагу та зацікавленість дітей.

Використання ігор у вивченні музики може бути дуже ефективним для молодших учнів. Музичні ігри, які розвивають слух, ритміку та техніку гри, допоможуть зробити заняття більш цікавим та зміцнити отримані навички.

Підсумкова частина заняття може включати повторення вивченого

матеріалу, обговорення досягнень та визначення завдань на майбутнє. Також важливо заохочувати учнів і підкреслювати їхні успіхи. Вчитель повинен задати учню домашнє завдання для закріплення вивченого матеріалу. Під час всього заняття важливо створювати позитивну атмосферу, заохочувати учнів та враховувати їхні індивідуальні особливості. Кожне заняття повинно бути спрямоване на розвиток музичних здібностей та навичок гри на фортепіано, а також на підтримку учнівського інтересу до музики.

Таким чином, викладач класу фортепіано має бути не лише експертом у музичній теорії та техніці гри на інструменті, але й має мати глибоке розуміння психології та особливостей розвитку дітей. Його роль - не просто передати знання, але й відчувати індивідуальні потреби та потенціал кожного учня.

Важливо, щоб викладач володів майстерністю комунікації, був здатним використовувати різноманітні педагогічні методи та прийоми, був чуйним та терплячим, особливо при роботі з молодшими учнями, вмів створити доброзичливу атмосферу.

Викладач повинен стимулювати та надихати учнів до самовдосконалення, розвитку їх творчих здібностей та експресивності, повинен бути гнучким та креативним у використанні різних навчальних стратегій, аби надати кожному учню можливість максимально реалізувати свій потенціал.

Завжди важливо, щоб викладач був відданим своїй професії та постійно прагнув вдосконалювати свої навички та знання, щоб забезпечити найкращу якість навчання для своїх учнів. Такий викладач стає не просто наставником, але й ментором, який впливає на музичне й особистісне зростання своїх учнів, прививаючи їм навички та знання, які вони зможуть використовувати протягом усього життя.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ ДРУГОГО

У другому розділі кваліфікаційної бакалаврської наукової роботи було розглянуто педагогічні техніки та методи формування навичок гри на фортепіано у молодшому віці. Зокрема, досліджено різноманітні підходи до викладання музики та основні принципи методики навчання учнів-початківців.

Перш за все, було визначено, що ефективність навчання молодших учнів залежить від використання індивідуалізованих підходів та адаптації методів до їхнього вікового та психофізіологічного розвитку. Виявлено, що ігровий метод, використання музичних ігор та вправ, а також візуальна та аудіальна демонстрація фортепіанного виконання допомагають залучити увагу та зацікавленість молодших учнів у процесі навчання.

Додатково, було виявлено, що використання технологій у навчальному процесі, таких як відеозаняття, аудіозаписи, а також спеціалізовані музичні програми, може покращити результативність навчання та забезпечити більш ефективну самостійну роботу учня вдома.

У роботі було встановлено, що розвиток музичного слуху є ключовим аспектом успішного навчання гри на фортепіано. Важливою складовою цього процесу є регулярне використання вправ на розвиток слуху, таких як розпізнавання мелодій, акордів, ритмів та динаміки.

Техніка гри на фортепіано на початковому етапі навчання також вимагає спеціальної уваги та розвитку. Було виявлено, що систематична робота над правильною постановкою рук, технікою дотику, а також координацією рухів допомагає учням зберегти правильні технічні звички в подальшому навчанні.

Загалом, висновки про виховання слуху та техніки піаніста на початковому етапі навчання підкреслюють важливість поєднання систематичного розвитку музичного слуху з правильними технічними навичками для досягнення успішного майбутнього розвитку музиканта. Отже, педагоги та викладачі повинні бути свідомі цих аспектів та враховувати їх при плануванні та виконанні навчального процесу для кожного учня.

У другому розділі кваліфікаційного наукового дослідження було розглянуто основні принципи роботи над музичними творами з учнями на початковому етапі навчання гри на фортепіано. Основна мета цього процесу полягає в тому, щоб допомогти учням засвоїти основні музичні поняття та навички, розвивати їхнє музичне чуття та естетичний смак.

У роботі визначено, що важливим принципом є поступовий підхід до вивчення музичних творів, починаючи з простих і легко зрозумілих композицій, а потім переходячи до більш складних. Це дозволяє учням поступово розвивати свої навички та збільшувати рівень складності музичних творів.

У дослідженні було встановлено, що активне використання музичних ігор та вправ сприяє кращому засвоєнню матеріалу та підвищує мотивацію учнів до навчання. Такі методи, як імпровізація, рольові ігри та колективне музикування, допомагають створити позитивну атмосферу в класі та зберегти інтерес до навчання.

ВИСНОВКИ

У сучасному світі музичної освіти, де доступність музичного навчання зростає, а інтерес до музики серед дітей та молоді лише посилюється, дослідження особливостей розвитку учня-піаніста на початковому етапі навчання набуває надзвичайної важливості. Початковий період навчання визначає майбутній шлях музиканта, встановлює основи його музичної освіти та впливає на подальший розвиток музичних здібностей.

Гра на фортепіано, як одному з найпоширеніших музичних інструментів, вимагає від учня не лише технічних навичок, а й розвинутих музичних здібностей, таких як слух, ритмічне відчуття, музична пам'ять та інтерпретаційні здібності. Тому вивчення особливостей розвитку учня-піаніста на початковому етапі навчання допоможе краще зрозуміти процеси формування музикантів і розробити ефективніші підходи до навчання.

Перший розділ кваліфікаційної роботи відіграє важливу роль у встановленні та уточненні термінологічної бази дослідження, що сприяє систематизації та розумінню основних концепцій, що досліджуються. У першому розділі роботи розглянута основна дефініція дослідження – "учень-піаніст на початковому етапі навчання". В роботі доводиться, що початковий етап навчання є критичним періодом у формуванні музичних здібностей та навичок учня-піаніста, оскільки від нього залежить подальший успіх у вивченні музики та розвитку музичних навичок. Дослідження цієї категорії учнів дозволяє зосередитися на особливостях їхнього розвитку, виявити труднощі та проблеми, з якими вони зіштовхуються, та розробити ефективні стратегії

навчання, спрямовані на максимальний розвиток їхнього музичного потенціалу.

У першому розділі кваліфікаційної роботи розглянуті ключові аспекти розвитку музичних здібностей учня-піаніста на початковому етапі навчання. Психофізіологічні аспекти виявилися важливими для розуміння процесів формування музичних навичок, таких як сприйняття ритму, висоти звуків, розвиток музичної пам'яті та інші. Розділ також відобразив специфіку розвитку музичних здібностей на початковому етапі навчання, зокрема значення активного слухання музики, відтворення мелодій, аналізу музичних творів, співпраці з іншими музикантами та використання різноманітних вправ для розвитку слуху та технічних навичок.

В результаті аналізу психофізіологічних аспектів та особливостей розвитку музичних здібностей на початковому етапі навчання можна зробити висновок, що вивчення цієї проблематики є надзвичайно важливим для розробки ефективних методик та програм навчання, спрямованих на максимальне розкриття творчого потенціалу учнів-піаністів у їхньому музичному розвитку. Такі дослідження допоможуть визначити оптимальні шляхи підвищення ефективності навчання та покращення якості музичної освіти, сприяючи формуванню музикантів із виразним музичним стилем та високим рівнем майстерності.

У другому розділі наукової кваліфікаційної роботи, присвяченому методології розвитку учня-піаніста на початковому етапі навчання, було розглянуто ключові аспекти формування навичок гри на фортепіано у молодшому віці. Результати досліджень показали, що успішне навчання у цьому віці вимагає індивідуалізованих підходів та використання різноманітних педагогічних методів.

Проведене дослідження підтвердило, що важливою складовою успішного навчання є розвиток музичного слуху та технічних навичок гри на фортепіано. Індивідуальний підхід до кожного учня, поступове збільшення складності

матеріалу та активне використання ігрових методів сприяють кращому засвоєнню та розвитку музичних здібностей.

Зокрема, у підрозділі, що стосується роботи над музичними творами в молодших класах, було встановлено, що систематичне вивчення творів за принципом поступовості та використання різноманітних музичних ігор і вправ сприяють кращому розвитку музичних навичок та підвищують мотивацію учнів до навчання.

Отже, враховуючи все вищевикладене, можна зробити висновок, що успішне навчання гри на фортепіано на початковому етапі вимагає комплексного підходу, який орієнтується на індивідуальні потреби кожного учня, сприяє розвитку музичного слуху, технічних навичок та мотивації до навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексюк А. (1998). Педагогіка вищої освіти України. Історія, теорія: підручник. Київ: Либідь. 560 с.
2. Бойчук І. І. (2021) Читання нот з аркуша як важливий складник програми з музично-інструментальної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. Інноваційна педагогіка: Роз. 2 Теорія та методика навчання (з галузей знань).
3. Воробкевич Т. П. (2001). Методика викладання гри на фортепіано. Львів : Логос. 244 с.
4. Гризоглазова Т. І. (2021). Методика формування навичок читання музичного тексту [Електронний ресурс]: DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.75-1.4>
5. Гончаренко С. У. (1997). Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 326с.
6. Гузій Н. В. (2004). Основи педагогічного професіоналізму: навчальний посібник. Київ: НПУ ім. М. Драгоманова. 155 с.
7. Дубасенюк О. (2002) Професійна виховна діяльність педагога: монографія. Житомир. 192 с.
8. Заря Л. О. (2015). Специфіка формування навичок читання з листа нотного тексту у майбутніх учителів музики. Серія 14 Теорія і методика мистецької освіти: збірник наукових праць. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова. С. 126-134.

9. Корженевський А.(1981). До питання про специфіку мислення музиканта – виконавця. Питання фортепіанної педагогіки та виконавства. Київ: Музична Україна, С. 29 – 34
10. Костюк О. Г. (1986). Про теорію музичного сприйняття, музичне сприйняття як предмет дослідження. Київ: Наукова думка. 128 с.
11. Кочелаба О. С. (2005). Читання нот з листа на заняттях з фортепіано: методичні рекомендації для вищих навчальних закладів культури і мистецтв I-II рівнів акредитації. Вінниця: Нова Книга. 12 с.
12. Літературознавчий словник-довідник (2007), 2-ге видання (доповнене). Київ: Видавничий центр „Академія”.
13. Методичні аспекти роботи з розвитку навиків читання з аркуша у класі фортепіано (2021) : метод. реком. / укл. Т. Грищенко. Слов’янськ, 17с.
14. Міліч Б. (1991) Виховання учня-піаніста (3-4 класи ДМШ). Київ: "Музична Україна". 63 с.
15. Міліч Б. (1991) Виховання учня-піаніста (5-7 класи ДМШ). Київ: "Музична Україна". 85 с.
16. Назаренко І. (2011) Шляхи формування виконавської майстерності майбутнього вчителя-музиканта. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія «Педагогіка», № 6. С. 132–138.
17. Нарожна М. Читання нот з аркуша як складник комплексного розвитку учня-піаніста. Проблеми інструментального виконавства в умовах сучасної мистецької освіти : матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару з міжнар. участю, м. Умань, 27–28 квітня 2015 р. Умань, 2015. С. 56–60.
18. Панченко О. Розвиток навичок читання нот з аркуша. Виконавська інтерпретація та сучасний навчальний процес : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф., м. Луганськ, 18–19 березня 2010 р. Луганськ, 2010. С. 166–168.
19. Питання фортепіанної педагогіки та виконавства (1981) : зб. ст. / ред. та упоряд. А. Корженівський. Київ : Музична Україна,. 116 с.

20. Рябов І. (1988). Читання з листа в класі фортепіано: 1–2 кл. Київ : Музична Україна, 64 с.
21. Савицький Р. (2000) Основні засади фортепіанної педагогіки: методичний посібник. Тернопіль: Астон. 68 с.
22. Самітов В. Специфіка інтерпретаційного мислення музиканта-виконавця (психофізіологічний аспект): монографія. Київ: ДАКККіМ, 2007. 200с.
23. Свиридова Г. Г. (2020). Методика навчання гри на інструменті та аналіз педагогічного репертуару (дистанційний курс).
24. Хатіпова І. В. Вправи як засіб оптимізації студентів ВНЗ. процесу розвитку фортепіанної техніки. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2021, № 1 (105). С. 434-444.
25. Фейнберг С. Піанізм як мистецтво. Тернопіль: Астон, 2003. 598 с.
26. Цюлюпа Н. Л. (2009). Педагогічні умови формування методичної компетентності майбутнього вчителя музики в процесі інструментальної педагогіки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 “Теорія та методика музичного навчання”. Київ, 20 с.
27. Штепанова-Курцова І. Фортепіанна техніка: Методика и практика. Київ : Муз. Україна, 1981. 160 с.
28. Шульгина В. Д. (1981). Про курс методики навчання гри на фортепіано. Питання фортепіанної педагогіки та виконавства. Київ. С. 25-28
29. Юцевич Ю. Музыка : словник-довідник ; вид. 2-ге, перероб. і допов. Тернопіль: Навчальна книга; Богдан, 2009. 352 с.
30. Яковенко Л. П. (1997). Активізація мислення студентів у процесі вивчення музичних творів напам’ять: методичні рекомендації. Рівне, 1997. 24 с.